

Джерела та література:

1. Науково-практичний коментар до Бюджетного кодексу України / заг. ред.я, передм. Ф. О. Ярошенко. – К. : Зовнішня торгівля; УДУФМТ, 2010. – 592 с.
2. Буряк П. Ю. Програмно-цільовий метод як основа вдосконалення планування показників соціальної сфери / П. Ю. Буряк, С. М. Дорошенко // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.7. – С. 84-90.
3. Опарін В. М. Сутність і складові бюджетного менеджменту / В. М. Опарін // Фінанси України. – 2006. – № 2. – С. 60-66.
4. Мельничук Н. Ю. Механізм управління формуванням та використанням фінансових ресурсів на місцевому рівні: сучасний стан та перспективи розвитку / Н. Ю. Мельничук // Наукові праці НДФІ. – 2008. – № 3 (44). – С. 41-52.

Ребрик М.А., Савченко Т.Г.**УДК 336.743:330.131.7****РОЗВИТОК МЕТОДІВ РЕГУЛЮВАННЯ ВАЛЮТНОГО РИЗИКУ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ РІВНОВАГИ БАНКУ**

Вступ. Забезпечення стійкого функціонування з прийнятним рівнем ефективності є ключовою проблемою банківського менеджменту. Дана проблема має також макроекономічні виміри оскільки результати її вирішення визначають рівень стабільності функціонування фінансових ринків та можливість формування передумов сталого економічного розвитку.

На нашу думку, підходи щодо вирішення зазначеної проблеми доцільно розглядати у контексті забезпечення рівноваги банку, що передбачає розробку ефективного механізму впливу на внутрішньобанківські фінансові пропорції. В умовах суттєвого зростання мінливості валютних курсів як на національному, так і на міжнародних валютних ринках, вказані пропорції, сформовані у результаті проведення валютних операцій, значно деформуються. Це ускладнює можливості банків щодо відновлення рівноваги та визначає актуальність удосконалення існуючих та розробки нових методів регулювання валютного ризику.

Постановка проблеми. Дослідженню методів регулювання валютного ризику присвячені праці таких зарубіжних науковців, як Д. Айтмана [1], А. Гассема [2], М. Моффета [1], С.Е. Пивоварова [3], К. Редхеда [4], А. Стоунхілла [1], С. Хьюса [4], Г.В. Чернової [5], А. Шапіро [6] та ін. У вітчизняній економічній літературі дана проблематика ґрунтовно висвітлена в роботах О.І. Бутука [7], В.В. Вігліньського [8], Л.О. Примостики [9] та ін.

Проте на сьогоднішній день можна говорити про недостатність комплексних теоретичних досліджень і практичних розробок щодо управління валютним ризиком через високу динаміку розвитку фінансових відносин. Виходячи з цього, важливого практичного та теоретичного значення набуло питання розвитку методів регулювання валютного ризику в банку як динамічної адаптації до актуальних умов ведення банківського бізнесу.

Об'єктом дослідження є процес регулювання валютного ризику в банку.

Предмет дослідження – науково-методичне забезпечення регулювання валютного ризику в банку.

Метою дослідження виступає розвиток методів регулювання валютного ризику в контексті формування рівноваги банку.

Основні результати дослідження. Рівновагу банку пропонуємо трактувати як такий його стан (процес розвитку), коли основні внутрішньобанківські фінансові пропорції, що сформувались на певну дату (формується за певний період), дозволяють забезпечити стійке функціонування даного фінансового посередника із прийнятним рівнем ефективності. При цьому, управління валютним ризиком передбачає його прийняття або уникнення, що обумовлює необхідність реалізації банком активної або пасивної стратегії (рис. 1).

Пасивна стратегія управління валютним ризиком передбачає повну абсорбцію наслідків реалізації валютного ризику або його уникнення на етапі прийняття рішення щодо проведення відповідної операції (уникнення ex-ante).

Повна абсорбція ризику полягає у фінансуванні (компенсації) наслідків його реалізації за рахунок поточного доходу банку. На нашу думку, такої ризик-стратегії банку доцільно дотримуватися, якщо ймовірність реалізації ризику невисока та його потенційні наслідки є прийнятними.

Стратегія уникнення валютного ризику ex-ante передбачає відмову від проведення операцій з іноземною валютою. Застосування такої ризик-стратегії, з нашої точки зору, є доцільним за наступних умов [5, 8]:

а) ризик характеризується високою ймовірністю реалізації та пов'язаний з критичними та катастрофічними для банку масштабами втрат;

б) з огляду на зовнішні та внутрішні обмеження, банк не має змоги застосувати дієві методи регулювання ризику або їх використання є недоцільним з економічної точки зору (витрати на їх використання не покриваються вигодами від прийняття ризику).

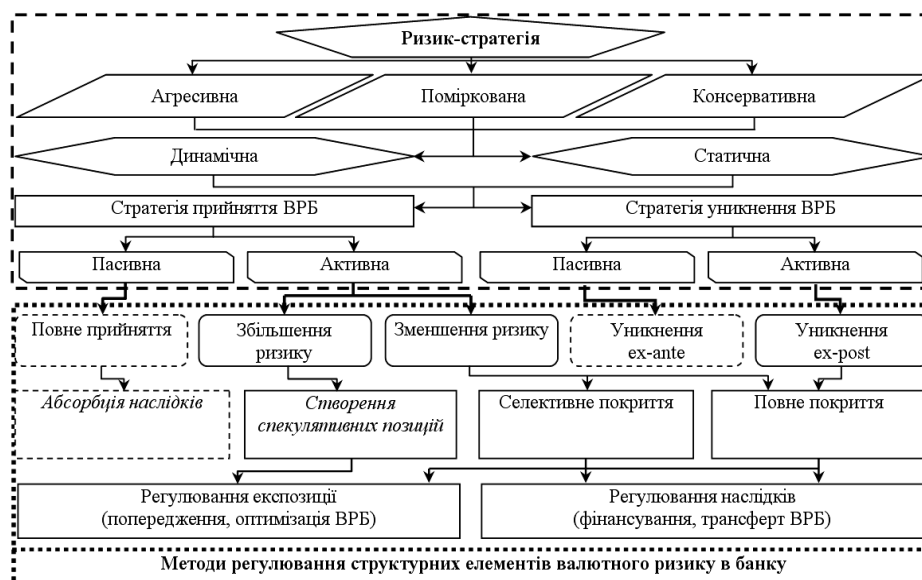

Рис. 1. Уточнена класифікація валютних ризик-стратегій банку та методів їх реалізації (авторська розробка).

У контексті формування рівноваги банку реалізація активної ризик-стратегії передбачає модифікацію – регулювання – його структурних елементів (валютної експозиції та наслідків реалізації валютного ризику) з метою оптимізації внутрішньобанківських фінансових пропорцій задля зниження катастрофічного, критичного або допустимого валютного ризику до прийняттого рівня чи збільшення ризику у разі його недостатності.

Збільшення рівня валютного ризику пропонуємо здійснювати за рахунок створення додаткових валютних позицій у випадку, якщо наявний валютний ризик є недостатнім для банку (ризик характеризується низькою ймовірністю реалізації, пов'язаний із незначними для банку масштабами втрат та не забезпечує прийняттого рівня доходу від коливань валютних курсів (курсового доходу)).

Зменшувати рівень валютного ризику доцільно шляхом його селективного або повного покриття. Селективне покриття застосовується з метою доведення валютного ризику до прийняттого рівня. Повне покриття, за суттю, аналогічне уникненню ризику. Однак, виходячи з того, що у даному випадку відбувається регулювання наявного валютного ризику, повне покриття пропонуємо називати уникненням ex-post. Такої стратегії рекомендуємо дотримуватися, якщо [5, 8]:

а) у результаті зміни валютної ризик-стратегії банк вирішив відмовитися від утримання валютного ризику;

б) унаслідок змін у зовнішньому чи внутрішньому середовищі банк утратив дієвий інструментарій підтримання ризику на прийнятному рівні або його використання стало недоцільним з економічної точки зору.

Вибір інструментів та методів регулювання валютного ризику пропонуємо розглядати як проблему оптимізації з урахуванням доступності та економічної доцільності їх використання, а також валютної ризик-стратегії банку. При цьому критерієм оптимальності вибору методів пропонуємо вважати якнайповніше досягнення цілей управління валютним ризиком у контексті успішної реалізації його загальної бізнес-стратегії в умовах внутрішніх (організаційних, кваліфікаційних, бюджетних, капітальних, технічних та інформаційних) та зовнішніх (законодавчих і кон'юнктурних) обмежень.

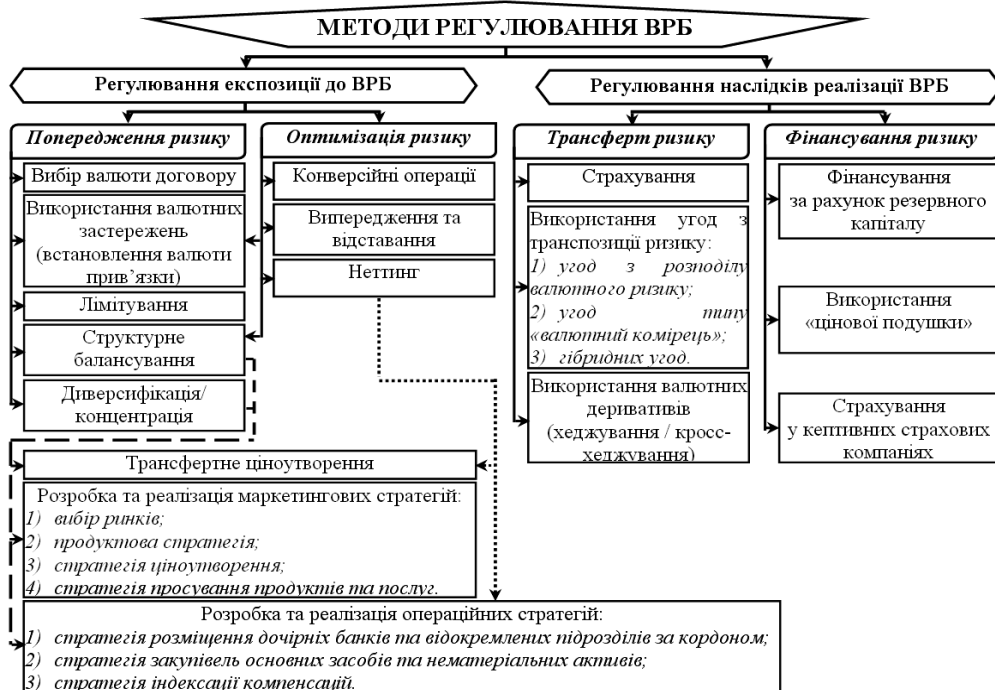
З огляду на обмеженість впливу окремих банків на джерело валютного ризику (короткострокові, середньострокові та довгострокові коливання валютних курсів), пропонуємо основну увагу зосередити на дослідженні та удосконаленні методичного забезпечення регулювання величини валютної експозиції та наслідків реалізації валютного ризику банку (рис. 2). При цьому валютною експозицією будемо вважати ступінь чутливості банку до валютного ризику, що характеризується масштабами реалізації загрози або шансу при зміні валютного курсу на одиницю виміру за певний період.

Регулювання експозиції до валютного ризику банку пропонуємо здійснювати за допомогою методів попередження та оптимізації ризику. Значної актуальності набуває удосконалення методів попередження, які дозволяють регулювати обсяги потенційних індивідуальних та портфельних експозицій і потребують меншого фінансування, ніж застосування реакційних методів регулювання. До методів попередження валютного ризику банку за окремими угодами відносяться вибір валюти договору, використання валютних застережень у формі встановлення валюти прив'язки та лімітування.

Банку-консерватору, при проведенні як активних, так і пасивних операцій в іноземній валюті доцільно обирати валюту, курс якої за прогнозами протягом періоду дії договорів залишатиметься найбільш стабільним по відношенню до курсу національної валюти. За умов дотримання агресивної валютної ризик-стратегії, банку доцільно укладати договори з розміщення коштів у валютах, по відношенню до курсу яких курс національної валюти має тенденцію до знецінення, а при проведенні операцій із залучення коштів – до укріплення.

Одним із найпоширеніших контрактних методів регулювання валютного ризику банку є використання валютних застережень [1-3, 6]. Валютним застереженням пропонуємо вважати умову у фінансовому договорі, що передбачає перегляд суми платежу пропорційно зміні курсу валюти застереження за визначеним у договорі способом з метою захисту сторін від валютного ризику. Отже, валютне застереження може формулюватися як встановлення валюти прив'язки, а також як угода з транспозиції ризику (risk-shifting agreement), однак остання належить до методів регулювання наслідків реалізації валютного ризику.

Встановлення валюти прив'язки передбачає внесення умови до фінансового договору, відповідно до якої еквівалент суми платежу за ним визначається в одиницях певної іноземної валюти або кошику валют. При прямому валютному застереженні валюта платежу збігається з валютою деномінації договору, але сума платежу за договором може змінюватися залежно від зміни курсу іншої валюти. Непряме валютне застереження застосовується у випадку, коли валюта платежу не збігається з валютою деномінації договору, а сума платежу залежить від змін курсу третьої валюти. Принципи визначення валюти прив'язки аналогічні принципам вибору валюти договору, що наведені вище.

Рис. 2. Методи регулювання структурних елементів валютного ризику банку (ВРБ) (авторська розробка).

На практиці використовуються як моновалютні (доларові, фунтові), так і мультивалютні застереження. Дія останніх заснована на коригуванні суми платежу пропорційно до зміни курсу кошика валют. Кошик валют може бути стандартним (СПЗ, євро) або синтезованим за згодою сторін (симетричним/асиметричним). Використання мультивалютних застережень має ряд переваг порівняно з моновалютними застереженнями, основним з яких є можливість досягнення більшої стабільності курсу кошика валют. Це відбувається за рахунок включення до нього у певних пропорціях валют та банківських металів, курси яких є від'ємно корельованими.

Попередження портфельного ризику рекомендуємо здійснювати за допомогою використання валютних застережень у формі встановлення валюти прив'язки, а також лімітування та диверсифікації шляхом розробки та реалізації маркетингових й операційних стратегій з використанням інструментарію трансфертного ціноутворення.

У контексті формування рівноваги банку регулювання його портфельних експозицій здійснюється шляхом урівноваження балансових та позабалансових вимог та зобов'язань у розрізі строків та валют з урахуванням особливостей їх переоцінки. Консервативна ризик-стратегія передбачає мінімізацію дисбалансів (метчинг – matching) балансових та позабалансових вимог та зобов'язань банку з однаковими характеристиками – максимальне закриття позицій [1, 7, 9]. Агресивна стратегія передбачає створення та/або підтримку певних дисбалансів між вимогами та зобов'язаннями з однаковими характеристиками. У зв'язку з цим, банку доцільно формувати довгі валютні позиції у валютах, по відношенню до курсу яких курс національної валюти має тенденцію до знецінення, а короткі – у валютах, по відношенню до курсу яких курс національної валюти укріплюється.

Встановлення валюти прив'язки за договором еквівалентно проведенню відповідної операції у валюті прив'язки. Отже, балансування структури вимог та зобов'язань банку за строками та валютами з

урахуванням способу їх переоцінки при визначенні валюти прив'язки дозволяє проводити регулювання портфельного валютного ризику банку.

Дієвим методом попередження індивідуального та портфельного валютного ризику є лімітування. Визначаючи для себе допустиму величину ризику, за допомогою лімітування банк обмежує різні параметри ризику. З метою недопущення перевищення лімітів, банк завчасно обмежує обсяги проведення операцій в іноземній валюті. У випадку, якщо величина наявних позицій перевищила граничний рівень, банку доцільно застосовувати методи оптимізації та/або трансферту валютного ризику.

Ліміти використовуються також з метою забезпечення диверсифікації операцій банків у розрізі окремих валют, строків, видів фінансових інструментів, видів операцій (щодо розміщення коштів, щодо залучення коштів). На практиці результати діяльності окремих бізнес-одиниць банку, що здійснюють різні види фінансових операцій, не є ідеально корельованими. Саме тому за рахунок проведення операцій з відмінними параметрами досягається ситуація, коли втрати окремих бізнес-одиниць компенсуються прибутками інших або, принаймні, не спостерігається одночасної реалізації максимальних потенційних втрат за всіма бізнес-одиницями. Отже, диверсифікація є дієвим інструментом попередження портфельного валютного ризику банку.

Активніша стратегія щодо досягнення та використання диверсифікаційного ефекту зниження валютного ризику банку потребує врахування особливостей кореляції фінансових результатів діяльності окремих бізнес-одиниць при розробці та реалізації маркетингових та операційних стратегій [1, 2, 6].

Оптимізація валютного портфелю банку з урахуванням середньострокових та довгострокових прогнозів динаміки валютних курсів відбувається шляхом вибору та сегментації ринків банківських продуктів у іноземній валюті. Залежно від обраної ризик-стратегії банку доцільно здійснювати проникнення та/або захоплення більшої частки тих ринків банківських продуктів у іноземній валюті, що забезпечуватимуть у майбутньому досягнення найвищого економічного ефекту з урахуванням ризику, а також стимулюватимуть реалізацію диверсифікаційного ефекту. Проникнення на окремі ринки та їх захоплення відбувається за рахунок розробки відповідних банківських продуктів та налагодження ефективних каналів їх збуту.

На тактичному часовому горизонті дієвим механізмом адаптації банку до змін валютних курсів виступає внесення змін до стратегії і тактики ціноутворення та просування банківських продуктів у іноземній валюті. За рахунок коригування цін та використання нецінових методів стимуляції/дестимуляції попиту на окремі продукти у іноземній валюті банк має можливість здійснювати оптимізацію свого валютного портфелю. Цьому також сприяє проведення ефективної політики у сфері реклами та мерчандайзингу.

Прогнози довгострокових коливань валютних курсів банку необхідно враховувати під час розробки та реалізації стратегії розміщення закордонних дочірніх банків та відокремлених підрозділів. Основну частину своїх операцій зазначені підрозділи проводять у валюті країни їх базування. Внаслідок зміни обмінного курсу цих валют до національної валюти материнського банку виникає трансляційний валютний ризик. З іншого боку, нарощення обсягів залучення та розміщення фінансових ресурсів закордонними підрозділами у валюті країни їх базування є значно легшим, ніж аналогічне нарощення у країні базування материнського банку. Це пов'язано з наявністю економічних, правових та інших перешкод при здійсненні операцій материнського банку з іноземними валютами. За допомогою маніпулювання обсягами залучення та розміщення фінансових ресурсів закордонними підрозділами банк має можливість проводити неттинг валютних позицій у цілому за банківською групою. Іншими словами, банк здійснює оптимізацію валютного ризику за рахунок взаємозаліку різноспрямованих (але виражених в одній валюті) грошових потоків між його підрозділами [1-3, 6, 9].

Потужною технікою модифікації грошових потоків банку залежно від обраної стратегії та прогнозу змін зовнішнього середовища виступає використання трансфертного ціноутворення. Його суть полягає у створенні внутрішнього ринку фінансових ресурсів банку, що умовно перерозподіляються між його окремими бізнес-одиницями з використанням трансфертних ставок.

Для забезпечення ефективного регулювання валютного ризику банку, з нашої точки зору, функціонування системи трансфертного ціноутворення повинно бути налагоджено з урахуванням наступних принципів:

1) у складі казначейства банку доцільно створити відділ регулювання валютної позиції (ВРВП), який прийматиме на себе валютний ризик і здійснюватиме управління ним з урахуванням рівня толерантності банку до валютного ризику;

2) необхідно розробити деталізовану ієрархічну систему бізнес-одиниць – центрів фінансової відповідальності (ЦФВ), ефективність функціонування яких оцінюватиметься за трансфертними результатами (різницею між трансфертними доходами та витратами) з урахуванням ступеню валютного ризику;

3) з метою налагодження механізму урахування ступеню валютного ризику, на який наражається ЦФВ у процесі своєї діяльності, у складі казначейства пропонуємо створити відділ з розподілу економічного капіталу (ВРЕК). Даний відділ у межах лімітів, визначених вищим керівництвом, здійснюватиме умовну торгівлю економічним капіталом;

4) доцільно зобов'язати ЦФВ здійснювати продаж всіх залучених фінансових ресурсів у іноземній валюті ВРВП, який у подальшому проводитиме їх продаж для проведення всіх активних операцій за визначеними трансфертними цінами;

5) доцільно заборонити самофінансування ЦФВ та всі інші канали внутрішньої торгівлі фінансовими ресурсами в іноземній валюті. Таким чином, ВРВП контролюватиме усі грошові потоки банку в іноземній валюті, що, на нашу думку, дозволить йому підвищити ефективність регулювання валютного ризику;

6) для кожного типу фінансових ресурсів та активів у іноземній валюті необхідно створити профіль, що описує всі їх властивості (валюта, вид інструменту, курс створення позиції, строк, період, необхідний для ліквідації позиції, порядок переоцінки позиції тощо). На основі такої системи показників визначаються вхідні дані для розрахунку трансфертних ставок;

7) доцільно запровадити диференціацію трансфертних ставок за залученням та розміщенням фінансових ресурсів з урахуванням зазначених властивостей створених позицій. Тільки за таких умов ВРВП матиме інструментарій впливу на обсяги залучення/розміщення фінансових ресурсів з конкретними характеристиками;

8) трансфертна ставка повинна враховувати надбавку за ризик, визначену ВРЕК з урахуванням обсягу економічного капіталу, алокованого та інвестованого для покриття валютного ризику за даною операцією. Такий підхід дозволить розраховувати економічну ефективність діяльності ЦФВ, яка є більш коректною, ніж бухгалтерська ефективність (що не враховує ступінь ризику);

9) трансфертну ціну на фінансові ресурси з певними характеристиками доцільно коригувати з використанням стимулюючої та дестимулюючої маржі з метою сприяння залученню/розміщенню ресурсів з відповідними характеристиками;

10) умовою застосування механізму стимуляції/дестимуляції є запровадження індексації компенсацій окремим працівникам та підрозділів банку відповідно до трансфертного результату їх діяльності;

11) ВРВП повинен бути наділений повноваженнями щодо здійснення операцій на зовнішньому ринку з метою доведення розміру дисбалансів у внутрішньобанківських фінансових пропорціях до їх оптимальної величини з точки зору визначеної толерантності банку до валютного ризику.

Якщо на основі трансфертного ціноутворення відбувається структурне балансування, в основному, валютних грошових потоків за потенційними договорами, то на основі техніки випередження та відставання (*leading and lagging*) відбувається прискорення чи уповільнення внутрішніх та зовнішніх розрахунків за вже укладеними договорами [1-3, 6, 9]. На тлі девальваційних очікувань щодо курсу національної валюти банку доцільно скорочувати строки платежів (*leading*) за договорами в іноземній валюті на користь клієнтів та контрагентів, та здійснювати пролонгацію (*lagging*) платежів за договорами на користь банку. Однак, необхідно враховувати, що використання даної техніки із клієнтами та контрагентами пов'язано з виникненням нормативних колізій: зазвичай, у фінансових договорах передбачаються штрафні санкції як на випадок їх дострокового виконання, так і за затримку платежів.

Оптимізація розміру експозиції за певними валютами може відбуватися також за рахунок проведення конверсійних операцій [9]. Дані операції передбачають обмін певного обсягу однієї валюти на іншу. Це дозволяє ліквідувати перевищення внутрішніх та зовнішніх лімітів валютного ризику або створити спекулятивну позицію в очікуванні сприятливих змін валютних курсів.

Регулювання наслідків реалізації валютного ризику банку відбувається шляхом їх трансферту та/або фінансування (див. рис. 2). Зазначені методи базуються на принципі превентивності та спрямовані на мінімізацію масштабів втрат від несприятливих коливань валютних курсів. Трансферт негативних наслідків відбувається на основі страхування, використання угод з транспозиції валютного ризику та синтетичного хеджування.

Сутність страхування полягає у передачі валютного ризику банку страховій компанії, яка зобов'язується компенсувати втрати від несприятливих змін валютних курсів. У страховій угоді фіксується курс валюти позиції на момент її створення, строк існування позиції та обумовлюється масштаб змін валютного курсу, що приймається у якості страхового випадку. Банку доцільно страхувати валютні ризики, що характеризуються незначною ймовірністю реалізації загроз, однак значним (критичним та катастрофічним) розміром втрат.

Угодою з транспозиції ризику визначається спосіб, за яким відбувається перегляд суми платежу у разі зміни курсу валюти договору (валюти застереження) [3, 10]. На практиці угоди з транспозиції ризику, найчастіше, укладаються у формі угод з розподілу ризику (*risk sharing arrangements*), угод типу «валютний комірєць» (*currency collar*) та гібридних угод, які утворюються, в основному, шляхом комбінування елементів двох попередніх.

Угода з розподілу ризику є зафіксованою у фінансовому контракті домовленістю між клієнтом/контрагентом та банком про розподіл результатів впливу валютного курсу на суму платежу. Виходячи з цього, додаткові витрати, понесені однією із сторін за контрактом у результаті несприятливих змін валютного курсу (які, одночасно, є сприятливими для іншої сторони) розподіляються між ними у певній пропорції (найчастіше – порівну).

Угода типу «валютний комірєць» використовується для встановлення мінімально припустимого обсягу платежів у національній валюті, однак, з одночасним визначенням їх максимального обсягу. Таким чином, виникає певна компенсація потенційних втрат сторін за рахунок відмови від потенційних доходів від коливань валютних курсів.

Існують також різноманітні гібридні угоди (*hybrid arrangements*), які утворюються шляхом комбінування елементів двох зазначених вище технік. Гібридизація дозволяє банку адаптувати угоду з транспозиції ризику під конкретного клієнта у певній економічній ситуації.

У світовій банківській практиці, окрім зазначених натуральних методів трансферу валютного ризику банку, значного поширення набули синтетичні методи, хеджування за якими відбувається шляхом створення протилежної (до спотової) позабалансової позиції за допомогою валютних деривативів (форвардів, ф'ючерсів, опціонів, свопів, свопціонів тощо) [1-3, 6, 9]. Порівняно з натуральними методами, використання валютних деривативів має ряд переваг, основним з яких є гнучкість, оперативність і точність регулювання валютної експозиції. Підкреслимо, що в Україні діяльності банків на ринку валютних деривативів обмежена на законодавчому рівні.

Різновидом синтетичного регулювання виступає крос-хеджування, яке передбачає створення валютних контрпозицій за рахунок деривативів, деномінованих у інших валютах. Умовою застосування даного методу є наявність значної додатної кореляції між динамікою курсу валютної позиції та курсу валюти номінації деривативу. Крос-хеджування використовується в умовах, якщо ринок похідних фінансових інструментів у відповідній валюті відсутній або неліквідний.

Покриття негативних наслідків від очікуваних коливань валютних курсів може здійснюватися за рахунок розширення процентної маржі: до складу процентної ставки за контрактом у іноземній валюті вноситься надбавка за ризик – «цінова подушка» [4].

Для компенсації неочікуваних втрат від значних коливань валютних курсів банку доцільно заздалегідь акумулювати кошти у внутрішніх резервних фондах. Сучасна концепція резервування базується на принципі покриття непередбачених ризиків банку за рахунок економічного капіталу. Однак, виходячи з відносно високої вартості капітальних ресурсів, резервування доцільно використовувати лише для покриття залишкових ризиків, що не були повністю еліміновані за рахунок інших методів регулювання.

Альтернативним методом фінансування ризику є створення зовнішнього резервного фонду банку у формі організації функціонування власної (кептивної) страхової компанії (captive insurance company). З нашої точки зору, не зважаючи на переваги, використання кептивних страхових компаній в Україні є суттєво обмеженим. Це пов'язано з відсутністю у страхової компанії дієвих методів натурального управління валютними позиціями, що створюються за рахунок трансферу валютного ризику від банку до кептиву. В умовах законодавчих обмежень проведення операцій з валютними деривативами, з нашої точки зору, банки мають більші можливості в сфері управління валютним ризиком.

Висновки. Виходячи зі специфіки окремих видів валютного ризику, його ефективне регулювання в контексті формування рівноваги банку можливе лише за умов синергетичного поєднання різноманітних методів регулювання експозиції та наслідків реалізації валютного ризику. При виборі та застосуванні методів регулювання валютного ризику банку доцільно враховувати доступність та економічну доцільність їх використання з огляду на зовнішні та внутрішні обмеження, а також валютну ризик-стратегію банку. Крім того, порядок застосування розглянутих у даній роботі методів визначатиметься величиною, динамікою та структурою внутрішньобанківських фінансових пропорцій, які формуються внаслідок проведення валютних операцій та визначають напрямки впливу на рівновагу банку валютного ризику.

Джерела та література:

1. Eiteman D. K. *Multinational Business Finance* / D. K. Eiteman, Arthur I. Stonehill, Michael H. Moffett. – 9th edition. – Published by Addison-Wesley Longman, Inc., 2001. – 784 p.
2. Ghassem A. H. *Managing Global Financial and Foreign Exchange Rate Risk* / A. H. Ghassem. – Hoboken, New Jersey : John Wiley & Sons, Inc., 2003. – 400 p.
3. *Международный менеджмент* / под ред.: С. Э. Пивоварова, Л. С. Тарасевича, А. И. Майзеля. – СПб. : Питер, 2001. – 576 с.
4. Рэдхэд К. *Управление финансовыми рисками* / К. Рэдхэд, С. Хьюс; [пер. с англ.]. – М. : Инфра-М, 1996. – 288 с.
5. Чернова Г. В. *Практика управления рисками на уровне предприятия* / Г. В. Чернова. – СПб. : Ин-т страхования, 2000. – 170 с.
6. Shapiro A. C. *Multinational financial management* / A. C. Shapiro. – 8th edition. – Published by John Wiley and Son, Inc., 2006. – 768 p.
7. Бутук О. І. *Валютно-фінансові відносини : навч. посіб.* / О. І. Бутук. – К. : Знання, 2006. – 349 с.
8. Вітлінський В. В. *Економічний ризик та методи його вимірювання : підруч.* / В. В. Вітлінський, С. І. Наконечний, О. Д. Шарапов. – К. : КНЕУ, 2000. – 354 с.
9. *Управління банківськими ризиками : навч. посіб.* / Л. О. Примостка, П. М. Чуб, Г. Т. Карчева та ін.; за заг. ред. д.е.н., проф. Л. О. Примостки. – К. : КНЕУ, 2007. – 600 с.
10. McDonald B. *Risk sharing arrangements and currency collars as an alternative to financial hedging of foreign exchange risk* / B. McDonald, I. A. Moosa // *Journal of Accounting and Finance*. – 2003. – Vol. 2. – P. 69-79.